

Голові спеціалізованої вченої ради К 35.052.24
у Національному університеті «Львівська політехніка»
д. пед. н., професору
Муқан Н. В.

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата педагогічних наук, доцента, доцента кафедри англійської мови технічного спрямування № 2 Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» **Лавриш Юліани Едуардівни** на дисертаційне дослідження **Ставкової Софії Георгіївни** «**Неперервна професійна підготовка соціальних працівників до супервізійної діяльності в Канаді**», представленого на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

1. Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із планами відповідних галузей науки

Актуальність дослідження зумовлена процесом розбудови нового типу держави – держави соціальної відповідальності, бо саме такий тип може забезпечити гідне майбутнє всім громадянам країни без винятку. Відповідно до нових вимог та потреб, нова стратегія спонукає до неперервного навчання та передбачає трансформацію таких сфер державної політики, а саме: освітньої, екологічної, охорони здоров'я та соціальної. За таких умов пріоритетного значення набуває освіта соціальних працівників, яка стає одним із найважливіших засобів розвитку людини й суспільства. Важливість роботи підсилює те, що в підготовці фахівців відповідного напрямку і в Україні наявні суттєві проблеми: потреба у підвищенні якості соціальних послуг на основі використання потенціалу супервізії, недостатнє усвідомлення її значущості, недостатній рівень розробки нормативно-правового, організаційно - управлінського, навчально-методичного супроводу процесу неперервної професійної підготовки.

Трансформаційні процеси в європейському освітньому просторі спонукають вчених та педагогів - практиків до вивчення передового педагогічного досвіду підготовки фахівців-професіоналів, які за своїми компетентностями відповідають рівню вимог сьогодення. У цьому контексті значний науковий та практичний інтерес становить досвід організації підготовки соціальних працівників до супервізії в Канаді, яка забезпечує високий рівень професійної підготовки соціальних працівників. Тому порівняльно-педагогічне дослідження, яке здійснила Ставкова Софія Георгіївна, видається актуальним, своєчасним та цілком доцільним. Вивчення досвіду Канади сприятиме розробленню теоретико-методологічних засад,

удосконаленню нормативно-правового забезпечення неперервної професійної підготовки соціальних працівників до супервізійної діяльності в Україні, необхідних для її модернізації та випереджального розвитку.

Дисертаційна робота є складовою комплексного дослідження кафедри соціології та соціальної роботи Національного університету «Львівська політехніка» «Дослідження соціальної сфери задля регулювання соціальних проблем». Дисертація виконана відповідно до наукової теми «Соціогуманітарний вимір регулювання проблем сучасного українського суспільства» (номер держреєстрації 0112U007338).

2. *Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації*

Дисертанткою:

- розкрито особливості неперервної професійної підготовки соціальних працівників до супервізійної діяльності в Канаді;
- обґрунтовано теоретичні засади неперервної професійної підготовки соціальних працівників до супервізійної діяльності в Канаді;
- розроблено й обґрунтовано модель професійної підготовки соціальних працівників до супервізійної діяльності, яка відображає принципи супервізії, мету і завдання, зміст, форми і методи неперервної професійної підготовки супервізорів;
- окреслено можливості використання прогресивних ідей і досвіду Канади в умовах України.

3. *Нові факти, одержані здобувачем*

У дисертації удосконалено зміст та структуру практичної підготовки соціальних працівників до супервізійної діяльності, зміст модульних курсів професійного навчання для супервізорів. Уточнено зміст понять «неперервна професійна підготовка до супервізійної діяльності у галузі соціальної роботи», «супервізія», «супервізор», «супервізований», «профіль професійної компетентності соціального працівника- супервізора».

Подальшого розвитку набули положення про організування неперервної професійної підготовки соціальних працівників до супервізійної діяльності на основі інтеграції теорії і практики соціальної роботи; супервізію як інститут, процес, систему та технологію соціальної роботи; специфіку реалізації адміністративної, навчальної, підтримувальної функцій супервізії.

4. *Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації*

Аналіз дисертації дає підстави вважати її завершеним і цілісним доробком з проблеми, що має важливе значення для вітчизняної педагогічної науки та освітньої практики. Відповідно до задуму, С.Г. Ставкова чітко

сформулювала тему дисертації, вдало визначили категоріальний апарат дослідження, дібрала адекватні завданням методи наукового пошуку, що дало можливість досягнути поставленої мети та сприяло одержанню достовірних і обґрунтованих результатів дослідження. Комплекс загальнонаукових методів дослідження має широкий спектр від *теоретичних* (аналізу, порівняння, систематизації, узагальнення, ретроспективного аналізу, термінологічного аналізу, системно-функціонального аналізу, наукової екстраполяції) та *емпіричних методів* (інтерв'ю, анкетування з метою вивчення освітніх потреб майбутніх соціальних працівників та пошуку шляхів адаптації позитивного зарубіжного досвіду організації неперервної професійної підготовки соціальних працівників до супервізії в умовах реформаційних змін в освіті України), до *статистичних* (для здійснення аналізу методичного забезпечення діяльності закладів освіти у Канаді).

Методологічну основу дослідження становлять основні положення теорії наукового пізнання, положення про єдність, взаємовплив і взаємозалежність явищ об'єктивної дійсності, про єдність теорії і практики. Основними підходами, що уможливили об'єктивне вивчення організаційно-педагогічних засад стали міждисциплінарний, системний та компаративний підходи.

Опрацювання широкої джерельної бази (439 найменувань, з них 281 – іноземною мовою) дало можливість дисертантці досить комплексно дослідити різні аспекти професійної підготовки соціальних працівників у Канаді.

Результати дослідження є достатньо апробовані на науково-практичних конференціях і семінарах різних рівнів в Україні та за кордоном, а також висвітлені у наукових публікаціях здобувача.

5. Значення для науки і практики отриманих автором результатів

Практичне значення результатів дослідження полягає в розробленні навчально-методичного забезпечення неперервної професійної підготовки соціальних працівників до супервізійної діяльності, зокрема навчальний посібник «Соціальна робота: практична підготовка студентів на освітньо-кваліфікаційному рівні «бакалавр», словники-довідники «Все про соціальну роботу», «Політологія: сучасні терміни і поняття», «Соціальна робота: методичні вказівки до виконання курсових робіт та написання бакалаврської кваліфікаційної роботи для студентів базового напрямку «Соціологія» спеціальності 6.130102 «Соціальна робота», ЕНМК «Теорії і методи соціальної роботи», методичні рекомендації «Психосоціальна підтримка дітей і молоді у складних життєвих обставинах у системі професійної підготовки соціальних працівників «університет – громада».

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля, Львівського

державного університету безпеки життєдіяльності, Національного університету «Львівська політехніка», Чернігівського національного технологічного університету, Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, що підтверджується довідками, поданими в тексті дисертації та автореферату.

6. Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації

Матеріали, основні положення, та висновки дисертаційного дослідження можуть використовувати науковці, працівники відділів управління освітою, викладачі закладів вищої освіти, службовці Всеукраїнського центру підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування, соціальні працівники громадських організацій тощо. Особлива цінність роботи полягає у виявленні автором конструктивних ідей канадського досвіду професійної підготовки соціальних працівників та обґрунтуванні можливих шляхів їх впровадження в розбудові цієї галузі в Україні.

Дослідження має прогностичний потенціал, зумовлений можливістю здійснення на його основі подальших наукових пошуків у галузі неперервної професійної підготовки соціальних працівників до супервізійної діяльності.

7. Оцінка змісту дисертації та її завершеність

Дисертаційна робота має чітку, науково обґрунтовану структуру, яка відповідає логіці поставлених завдань, і складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Зміст роботи відповідає основним завданням дослідження та відображає їх виконання.

Аналіз тексту дисертаційного дослідження дає підстави стверджувати. Що воно є самостійним, науково-виваженим, відзначається науковою новизною, має теоретичне та практичне значення.

Аналіз та узагальнення ідей вітчизняних та зарубіжних, зокрема канадських науковців, уможливили розгляд системи неперервної професійної підготовки соціальних працівників у Канаді як: відкритої, гнучкої, доступної, багатопрофільної навчально-адаптивної структури, яка складається із взаємопов'язаних і взаємодоповнюючих складових, що забезпечують її неперервний розвиток.

Вважаємо, що в дисертації С.Г. Ставкової на основі вивчення широкої джерельної бази та аналізу практичного досвіду канадських фахівців уперше в Україні розкрито особливості неперервної професійної підготовки соціальних працівників до супервізійної діяльності в Канаді, автор ґрунтовно проаналізувала такі характеристики, як наявність етичних кодексів та першорядна роль професійних цінностей; інтеграція формальної, неформальної та інформальної професійної освіти;

комплексне поєднання традиційних та інноваційних форм і методів неперервної професійної підготовки супервізорів; тісний взаємозв'язок супервізії як сфери професійної діяльності в галузі соціальної роботи та неперервної професійної підготовки соціальних працівників до її здійснення; розвиток супервізійної діяльності на основі прикладних наукових досліджень.

Цінним досягненням дисертантки є порівняння сучасного досвіду організації та змісту професійної підготовки університетах Канади та Україні, що дає змогу детальніше вивчити основні відмінності та визначити напрям подальших досліджень.

Вагомим здобутком авторки дисертації є аналіз програмно-методичного забезпечення та виявлення педагогічних умов реалізації формальної професійної підготовки соціальних працівників, до яких належать неперервність освіти, компетентнісний підхід, інтерактивних характер методів та форм навчання, міждисциплінарний підхід, формування дослідницьких умінь та навичок під час проходження навчальної практики та професійної супервізійної діяльності, що ґрунтуються на емпіричних даних, організація навчального процесу, зорієнтованого на студента.

На нашу думку, важливою для вітчизняної теорії і практики професійної освіти є розроблена авторкою модель неперервної професійної підготовки соціальних працівників до супервізійної діяльності в Канаді, в якій відображено основні принципи та засади зазначеної системи.

Цінним є і те, що дисертантка впродовж роботи над дослідженням застосувала емпіричні методи: інтерв'ю з викладачами університетів, анкетування та спілкування студентами канадських та українських університетів, особисті спостереження, участь у роботі семінарів та обговорень проблеми покращення професійної освіти соціальних працівників.

Важливе значення для студентів має розроблений С.Г. Ставковою курс «Супервізія (професійний супровід) у соціальній роботі» та його комплексне оцінювання, з метою аналізу наявних проблем та пошуку їхніх шляхів вирішення.

8. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

У цілому високо оцінюючи наукове й практичне значення отриманих дисертанткою результатів, слід назвати певні дискусійні положення та зауваження до змісту роботи, а також висловити окремі побажання:

1. Ґрунтовнішого аналізу, пояснення та визначення доцільності впровадження заслуговують компоненти канадських освітніх програм: екологічна теорія, перспектива “сильних сторін”, структурні та феміністичні підходи, подані у підрозділі 2.1 (стр. 131), особливо у порівняльному аспекті з вітчизняними освітніми програмами.

2. У дисертації (підрозділ 2.1) авторкою дослідження зазначено, що «.. концепція «навчаючої організації» була успішно адаптована в соціальному секторі » (стр. 121). Ми вважаємо, що варто було б пояснити зміст концепції та розкрити особливості та переваги впровадження такого досвіду у навчальних закладах з точки зору корпоративної освіти.
3. Доцільним вважаємо розмежувати та уточнити терміни «метод», «форми» та «стиль викладання», що подані у таблиці на стр. 171 та таблиці 2.3 стр. 173 (підрозділ 2. 2).
4. У дисертації варто було б ширше розкрити особливості організації педагогічної складової підготовки соціальних працівників до супервізії, зважаючи на широкий спектр їхньої освітньої діяльності.
5. На наш погляд, дисертація суттєво виграла б, якщо дисертантка акцентувала більше уваги на процес неперервної професіоналізації соціальних працівників як такої, що виражається через розробку та впровадження стандартів професійної підготовки та діяльності соціальних працівників безпосередньо фахівцями цієї галузі і затверджуються відповідними професійними асоціаціями, а не нав'язується і контролюється державою.

Висловлені зауваження, побажання і дискусійні положення не заперечують позитивної оцінки наукового рівня дисертаційної роботи.

9. Повнота викладення результатів в опублікованих працях

Основний зміст дисертаційної роботи відображено у 15 публікаціях, з-поміж них – 1 навчальний посібник, 2 словники-довідники, 1 методичні вказівки, 1 методичні рекомендації, 1 навчально-методичний комплекс, 5 статей в наукових фахових виданнях України, 2 статті у зарубіжних наукових періодичних виданнях, 2 публікації у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

10. Ідентичність змісту автореферату і основних положень дисертації

Зміст та структура автореферату відображають зміст дисертації та досить повно висвітлюють її основні результати, висновки й рекомендації.

11. Висновок

Аналіз дисертації, автореферату та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дослідження С.Г. Ставкової «Неперервна професійна підготовка соціальних працівників до супервізійної діяльності в Канаді» є завершеним, самостійним науковим дослідженням, що слугує вагомим внеском у розвиток актуального напрямку вітчизняної педагогічної науки і практики.

З огляду на актуальність теми, наукову новизну отриманих результатів та їхнє практичне значення, дисертація Софії Георгіївни Ставкової «Неперервна професійна підготовка соціальних працівників до супервізійної діяльності в Канаді» відповідає вимогам п. 9; 11 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013р., а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської мови
технічного спрямування № 2
Національного технічного
університету України «Київський
політехнічний інститут імені
Ігоря Сікорського»

Ю.Е. Лавриш

Підпис Лавриш Ю.Е. засвідчую:

учений секретар
Національного технічного
університету України «Київський
політехнічний інститут імені
Ігоря Сікорського»

А.А. Мельниченко